

Magyar Jog

Főszerkesztő
TÓTH MIHÁLY

Szerkesztő
SZÉCSÉNYI-NAGY
KRISTÓF

TANULMÁNYOK

Tóth Mihály

A bünszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja

Az itt következő áttekintésben – mint erre a cím is utal – nem kriminológiai kérdéseket érintek, igyekszem a tételes jog keretei között maradni.

Céлом, hogy áttekintsem a bünszervezet büntetőjogi fogalmának és a bünszervezeti elkövetés jogi szabályozásának magyarországi kialakulásával, fejlődésével kapcsolatos vitákat és az ezek során felvetődött, részben ma is aktuális értelmezési gondokat. Talán hasznos lehet ennek során néhány olyan szempont felvázolásának a megkísérlése, amely az új Btk. alkalmazása és esetleges majdani korrekciója során is figyelembe vehető.

Történelmi gyökerek

Már az 1795-ös büntető kódex-tervezetünk is „alapelvei” közé emelte, hogy „ha többen társultak büntettek elkövetésére, az ilyenben résztvevő vádlott – még abban az esetben is, ha ténylegesen csupán egyetlen büntett elkövetéséhez nyújtott segítséget – az összes többi büntettért is köteles felelni, amelyet azon idő alatt követtek el, míg ő bizonyíthatóan a bűnöző társaság tagja volt.”¹

¹ Hajdu Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet*. KJK Budapest, 1971, 394. old. Később híres 1843-iki javaslatunk is alaposan definiálta a „bűnre szövetezések” külön-

A korabeli reformkori szerzők közül elsőként *Vuchetich Mátvás* még latinul írt tankönyvében tett különbséget „összeesküvés” és „bűnbanda” között, utóbbit több elkövető nem eleve meghatározott bűncselekmények elkövetésére, hanem általában bűnözésre szerveződött csoportjának tekintve.² Néhány évtizeddel később *Szokolay István* igen érzékletesen és mai szemmel nézve is pontosan vázolta fel a már szervezettnek minősíthető kriminalitás különféle formáit.

„Ezen alapszik a büntársulatnak eszméje, melly complot, conjuratio, societas deliquendi nevet visel, midőn t.i. többen szerződésileg egyesülnek, hogy minden különbség nélkül kiki mindent el fog követni, hogy bizonyos tény létrejöhessen; – itt nincs senkinek szerepe kiszabva, hanem kötelesek egymást viszonzosan segíteni. Ezen társulat azon viszonos akaraton alapszik, mellyet egymásnak kinyilatkoztatnak, hogy bizonyos bűn létesítésére törekcszenek – innen következik, hogy egyik olyan bünszerző mint a másik; mert mindenik beleegyezett a létesítésbe és mindenkinek akarata elegendő alap volt a büntett elhatározására; – ha bár tehát némelly tagok nem jelentek is meg a helyszínére, vagy tetteles részt nem vettek a kivitelben, még is bünszerzőnek tekintendők, mert értelmileg csakugyan bünszerzők voltak. Illy társulatoknál egy egyént ki is szoktak

féle formáit. (Lásd a javaslat 60–67. §-ait. – In: *Az 1843-iki magyar büntető törvénykönyvi javaslat*. Kugler Adolf, pesti könyvtáros kiadása, Pest, 1865, 16–17. old.)

² „A Coniuratione distinguere solemus *Bandam*, seu societatem deliquendi plurium non ad certum, et determinatum delictum, sed ad plura incerta et indeterminata, adeoque ad genera delictorum perpetranda conflatam” (Matthias Vuchetich: *Institutiones Iuris Criminalis Hungarici*, Budae, Typis Regiae Universitatis Hungariae, 1819, p. 67–68.)

választani, ki a terv kivitelét rendezi és ez a társaság főnökének neveztetik.”³

Szokolay is kiemelte e „büntársulatból” a veszélyesebb „bűn-bandát”.

„Bandának nevezzük az olly büntársulatot, melynek célja nem egy bizonyos büntettet létesíteni, hanem többféléket végrehajtani, melyek egy nemhez is tartozhatnak, de előre meg nem határozhatnak. – Egyesülnek ezen bünszerzők bizonytalanra – nem határozzák meg, mikor és milly büntettet követnek el hanem a mint a körülmények hozzák magukkal, ezt vagy amazt szokták cselekedni. A különbség az egyszerű társulat és a banda között igen nagy; a társulat csak egy büntett végett egyesül, a banda többre, a társulat meghatározza cselekvése körét – a banda határozatlanul működik, nemcsak egynemű, hanem különféle nemű bűnökre is alkalmazván tehetségeit. – A társulatnak létezése a büntett végrehajtásáig terjed, a banda pedig egygyütt marad bármilly bűn elkövetése után is mindaddig, míg vagy szét nem verik erővel, vagy más szükségből önmagok szét nem oszlanak.”⁴

Még első írott Büntető Törvénykönyvünk elkészülte előtt *Schnierer Aladár* elemezte talán legrészletesebben kora uralkodó felfogását, mely szerint „több személynek valamely közösen célbavett büntény elkövetésére irányzott egyesülése ’bűnszövetségnek’ (societas delinquendi) nevezetik.”⁵

A másik, ettől eltérő nézet *Schnierer* szerint „az egyesülő személyeknek közvetlen önnön érdekétől eltekint” és már bünszervezetnek tekinti pusztán „többeknek valamely büntény közös elkövetése végett létesített egyesülését.”

A jeles pesti jogtanár kritikától sem mentesen vizsgálta a definíciókat, s választ keresett egyebek mellett arra a maig ható kérdésre is, hogy lehet-e a bűnszövetség pusztá létesítését, mint olyat – tehát a büntett elkövetése nélkül is – jogosan büntetéssel sújtani. A megoldást – pl. a kísérlet alaptalan erőltetését – elvetve egyes súlyosabb esetekben már ekkor az előkészület büntetendővé nyilvánításában látta. Igyekezett megoldást találni arra a száznegyven év elteltével is szintén meglepően aktuális kérdésre, hogy büntetendő-e az a személy „aki a bűnszövetségbe mint részes [itt „tag”] belépett, akkor is, ha a tett kivitelénél jelen sem volt.”

Schnierer meggyőzően kifejtette, hogy tarthatatlan (igazságtalan és dogmatikailag sem igazolható) „a bűnszövetség részeseit egész általánosságban is minden további megkülönböztetés nélkül értelmi bünszerzőtársaknak [tehát társtetteseknek] nyilvánítani.”⁶

A bűnszövetségtől ő is megkülönböztette a *bűnbandát*, melynek lényege szerinte abban áll, hogy „annak tagjai bizonytalanra egyesülnek, nem határozzák meg, mikor és minő tettet fognak elkövetni, hanem mindent a körülményektől s az alkalomtól tesznek függővé.”

Ma is tanulságosak azok a fejtegetések, melyek lényege szerint a bandatagok felelőssége különböző lehet aszerint, hogy csak a banda létrehozásában, a közösen elkövetendő bűncselekmények kitervelésében, illetve a végrehajtásban is közreműködtek-e.

A *Csemegi-kódex* a „szövetség” fogalmát általában az előkészület sajátos formájának tekintette, és önmagában csak felségsértés, hűtlenség és lázadás esetén büntette. E bűncselekmények kapcsán „szövetségnek” a felségsértés kapcsán beiktatott definíciót tekintette: „két vagy több személy az elkövetést közös egyetértéssel elhatározza”. Pénzhamisítás, gyilkosság és gyűjtogatás esetén a szövetség csak akkor volt súlyosabban minősülő körülmény, ha ahhoz előkészületi cselekmény is társult. Később e deliktumok kiegészültek a hatósági közeg elleni erőszak „többek szövetségében” történő elkövetésével.

Emellett a lopás minősítő körülménye volt a „szövetségben történő elkövetés”, ami megint mást jelentett. *Fayer László* magyarázata szerint „ami a büntetőjogban ’bűnbanda’ név alatt ismeretes, az csak a lopásnál van körülírva. Azt tételezi föl a törvény, hogy a cselekményt olyanok követték el, kik előre egyedileg meg nem határozott bűncselekmények elkövetésére egyesültek. Jól megjegyzendő tehát, hogy ide nem tartoznak olyan esetek, melyekben többen egyesülnek egy lopás elkövetésére, hanem csak azok, hol rabló- vagy tolvaj-szövetség alakult, és ennek tagjai követték el a cselekményt.”⁷ Mint a Curia egyik korabeli ítéletében is olvasható „tolvajszövetség több olyan egyén szövetkezését tételezi fel, kik vagy már azelőtt együtt vagy másokkal számos lopást véghezvittek és így szokásos tolvajoknak tekintendők, vagy legalább nem egy, hanem határozatlan számú lopás elkövetésére állottak össze.”⁸

A bűnszövetség mai fogalmának megalkotása és a korábrinál még szélesebb körű alkalmazásának előírása az 1950. évi 24. sz. tvr.-hez köthető, az 1961. évi V. törvény csupán a szóhasználaton változtatott (a „szövetkezetet” „szövetségre” cserélte), a tartalom nem. Magát a fogalmat évtizedekig részletekbe menően értelmezte a Legfelsőbb Bíróság IV. sz. Büntető Elvi Döntése, amely – máig érvényes megállapításai ellenére – ma már elsősorban jogtörténeti emlék.

A bűnszövetség maga azonban távolról sem. Továbbra is elsősorban a társas bűnelkövetési formák törvényi szabályozásának minőségétől várjuk, hogy megfelelően reagálhassunk a szervezett bűnözés minőségi átalakulására, térnyerésére.

A bünszervezet megjelenése és helykeresése a hazai tételes büntetőjog világában

A magyar anyagi büntetőjogban tehát már a múlt század ötvenes éveitől levonták a szervezett bűnelkövetés veszélyességének konzekvenciáit a „bűnszövet-

³ Szokolay István: *Büntető jogtan* Pest, 1848, 71–72. old.

⁴ Uo.

⁵ *Schnierer Aladár: A büntető jog általános tanai*. Heckenast Gusztáv kiadása, Pest, 1873, 179–180. old.

⁶ Uo. 187. old.

⁷ *Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve*. Franklin társulat, Budapest, 1905, 318–319. old.

⁸ Büntetőjog Tára XXXIV. kötet 204. döntvény

ség” fogalmának megalkotásával, és azzal, hogy azt mind több bűncselekmény súlyosabban minősülő eseteként szabályozták. A fogalom kezdettől fogva lényegében legalább két személy legalább két bűncselekmény elkövetésére vonatkozó megállapodását, és legalább egy bűncselekmény elkövetésének megkísérlését jelentette.

Mindez azonban néhány évtized múlva már kevésnek bizonyult a szervezett bűnözés veszélyesebb formái elleni hatékony fellépésre.

Ennek felismerése előbb az ítélkezés elvi irányítása körében jelentkezett, a gyakorlat tehát e tekintetben megelőzte a jogalkotást.

A Legfelsőbb Bíróság 1995. februári 154. számú Büntető Kollégiumi Állásfoglalása (a büntetéskiszabás során értékelhető tényezőkről) a következőket tartalmazta:

„A társas bűnelkövetés sajátos formája a szervezett bűnözés. Megkülönböztető jegye a bűnözés céljára létrehozott jól tagolt és irányított konspiratív szervezet, amely a bűnözést folyamatosabb üzleti vállalkozásként üzi, és gyakran monopolhelyzetet alakít ki bizonyos bűncselekmények elkövetésére.

Jellemző lehet a bűncselekmény pontos megtervezése és végrehajtása, a részfeladatok munkamegosztásban való végrehajtása, a részfeladatokra specialisták alkalmazása, a tanúk, sértettek, érdekelték megfélemlítése, az árulás megtorlása, az ellenfelekkel való leszámolás. Gyakran rendelkeznek nemzetközi kapcsolatokkal.

E bűnelkövetési mód kiemelkedő veszélyessége miatt nyomatékos súlyosító körülmény, ha az ügyben a szervezett bűnözés ismérveit lehet megállapítani, és az elkövető ennek részeként hajtotta végre a bűncselekményét.”

A szervezett bűnözés *tételes jogi szabályozása* több lépcsőben történt. E folyamat során 1997 és 2001 között – tehát mindössze 4 év alatt – négy különféle szabályozás született, ami önmagában érzékelteti a kérdést érintő folyamatos vitákat.⁹

Lássuk először hogyan változott a bünszervezet törvényi fogalma, azután a bünszervezet keretében elkövetett bűnözés szabályozása.

A bünszervezet fogalmának változásai

A bünszervezet fogalma először 1997-ben került az ekkor már közel húsz éve hatályos harmadik Büntető Törvénykönyvünkbe, az 1978. évi IV. tv.-be, annak számos szakaszát módosítva.

A döntés jogpolitikai célja világos volt. A bűnözés mind kiterjedtebbé és veszélyesebbé válásával egyre sürgetőbb igény fogalmazódott meg elsősorban a gyakorló bűnüldözők részéről, hogy az eddigi súlyosabb

fenyegetést jelentő, de számos területen már nem kielégítő hatékonyságú felelősségre vonást eredményező társas elkövetési alakzatokon kívül (társtettség, csoportos elkövetés, bünszövetségben történő bűnözés) lehetőség nyíljon a szervezett bűnözés kidolgozottabb, veszélyesebb formái elleni eredményes fellépésre is.

Ennek keretében már a '90-es évek elejétől, elsősorban belügyi körökben olyan elképzelések születtek, amelyek konkrét bűncselekmények elkövetésének hiányában, pusztán a szervezett bűnözői csoportokhoz tartozást is büntetni kívánták. E nézetek hangoztatott indoka az volt, hogy önmagában az ilyen deliktum-orientált csoportok létrehozása, működtetése, az ezekhez való csatlakozás is olyan potenciális veszélyt jelent a társadalomra, amely tényleges tettek (vagy azok bizonyíthatóságának) hiányában is büntetést érdemel. A szigorítást sürgető vélemények alappal hivatkoztak bizonyos nemzetközi tapasztalatokra is.¹⁰

a) Lényegében e törekvések első formába öntése volt az említett 1997-es Novella, amely azonkívül, hogy az Általános Részben meghatározta a bünszervezet fogalmát (*bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan – munkamegosztáson alapuló – bünszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés*)¹¹, kiterjesztette a vagyoneklobzás alkalmazásának körét, a Különös Részben új tényállásként megalkotta a bünszervezet létrehozása nevű bűncselekményt, végül számos deliktumhoz minősítő körülményként (súlyosabb büntetés kiszabását lehetővé téve) kapcsolta a bünszervezet tagjakénti elkövetést.

A változások bizonyos dogmatikai aggályokat azonban felvetettek, amelyek ugyan elsősorban a „bünszervezet létrehozása” deliktumát érintették, de szorosan kötődtek a társas bűnelkövetési forma új definíciójához is. Az ekkor zajló műhelyviták résztvevői (köztük e sorok írója) amiatt aggódtak, hogy bünszervezet tagjának lenni voltaképpen „cselekvés nélküli szándék”, s ennek

¹⁰ Az Európa Tanács korrupcióról és szervezett bűnözésről szóló, már idézett, ún. „Octopus Projekt” keretében Magyarországra is eljuttatott kérdőíve pl. szinte célzatosan azt a kérdést is feltette, hogy nálunk vajon „büntetendő-e a bünszervezet pusztá léte” is. Maga a kérdés olyan következtetésre is alapot adhatott, hogy az ilyen intézkedést elfogadhatónak, sőt esetleg kívánatosnak tekintették volna.

¹¹ A definíció helyessége mellett az Indokolás így próbált érvelni: „A bünszervezet tartalmi ismérveinek három elemét – a bűnelkövetés folyamatosságát, a szervezet strukturáltságát, a profitszerzést – emeli ki. A kriminológia ezen túlmenően több ismérvet is felsorol (a szervezet módszerei között szerepel a félelemkeltés, az, hogy beépül a legális gazdaságba, hogy konspirált szervezet, tagjai nem ismerik egymást és a szervezet működését illetően hallgatásra kötelezettek, céljaik eléréséhez felhasználják a konspirációt). A törvény azonban – más államok megoldásához hasonlóan – nem jeleníti meg a Btk.-ban valamennyi ismérvet. Abból indul ki, hogy valamennyi bünszervezet egyben bünszövetség is, olyan bünszövetség, amely nem néhány bűncselekmény elkövetésére jön létre, hanem mintegy bűnöző vállalkozásként folyamatosan folytatja ezt a tevékenységet, tagjai között – előre meghatározott – munkamegosztás van, és tevékenységük célja a minél nagyobb haszon elérése.”

⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 1997. évi LXXIII törvény; ezt követően a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1998. évi LXXXVII. törvény; majd a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés egyes szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvényt módosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény, végül a 2001. évi CXXI. törvény.

büntetése alapvető dogmatikai elveket sért. A bűnös szándék realizálása érdekében létrehozott szervezeti keretek – mégoly kidolgozottak is azok – konkrét és kézzelfogható (legalább valamely meghatározható deliktum kísérleteként értékelhető) cselekmény nélkül a büntetőjog számára egyszerűen nem értelmezhetők, vagy ahol mégis, ott a tett – kivételesen – a már eddig is kidolgozott *előkészület* keretébe illeszkedhet.

„Cogitationis poenam nemo patitur”¹² – idézhető ezzel kapcsolatban a latin bölcsesség melynek még inkább aktualitást ad az a szemlélet, amely a csaknem rendszeresen bekövetkező felfogásbeli ciklusváltások ellenére meghatározónak a *konkrét tettet* s nem az elővetőt (annak személyes tulajdonságaival és *motivációival*) tekinti.

Angyal Pál már a múlt század elején „a büntetőjognak immár másfél évszázad óta világszerte mély gyökereket vert alapelveivel homlokegyenest ellenkezőnek” nevezte azokat a törekvéseket, amelyek „egy mentalitással kapcsolatos diszpozíciót, merőben lelki hangolt-ságot” tesz a büntetőjogi felelősség alapjává.

Az ilyen felfogás – írja – „ha a vesékbe akar látni, úgy...békóba veri a gondolatszabadságot, illetve lehetővé teszi, hogy bárki bármikor dologházba utaltassék.”¹³

Ellenvetésként persze a pragmatikus oldal nyomban felhozta, hogy az idézett aggodalom megfogalmazása óta a világ, s benne a bűnözés világa jócskán megváltozott. Kérdés azonban, hogy a jogi felelősség tettekhez igazodó, világos elvei átforgalmazhatóak-e a bűnözés mindenkor alakulásainak vagy jellegzetességének függvényében. Ez ugyanis a szervezett bűnözés által előidézett erózióra „jogi vagy gondolkodásbeli erózióval” válaszol: a konkrét cselekvés helyett a fenyegetőnek látszó lehetőséget büntetve tesz erőszakot bizonyos elvi, jogbiztonsági tételeken.

Persze a kérdés mégsem volt ilyen egyszerű, hiszen látni való volt az is, hogy a bünszervezetek alakításakor a szervezők, s a tagok általában többet tesznek egyszerű fantáziálásnál, nem a bűnös szándék, nem a gondolat, hanem az ennek realizálása érdekében történő, s kézzelfogható tettekben is testet öltő szerveződés lehet a felelősségük alapja.

Mindent egybevetve, átmenetileg több érv volt azok kezében, akik megkísérelték eloszlatni a szerveződés

¹² „A gondolkodás nem büntethető”. A szentenciát II. József is szükségesnek tartotta rögzíteni nálunk is pár évig hatályban volt Büntető törvénykönyvének 9. §-ában: „...a tsupa gondolat, és maga a belső gonosz szándék nem tesz még főben-járó vétet...” (Közönséges törvény a vétkekről és azoknak büntetésekről. Budán, A Királyi Akadémia betűivel, 1788, 7. old.)

¹³ *Angyal Pál: A „rendtörvény” javaslat.* Nemzeti Újság, 1922. december 19.

Angyal professzor a cikket annak kapcsán írta, hogy a belügyminiszter annak idején törvényjavaslatot készült benyújtani annak érdekében, hogy „az állam érdekeire aggályos egyén személyes szabadságában korlátozható legyen”, így pl. ha „egyéb körülményekből a hatóság azt a meggyőződést meríti, hogy az illető ...a társadalom törvényes rendje ellen irányuló... tevékenységben résztvenni készül...” (kiemelés a szerző: T. M.)

általános büntetésével szemben felhozott aggályokat, arról nem is beszélve, hogy a bűnözés aggasztó intenzitása eleve lépéselőnyt jelentett a drasztikusabb megoldást szorgalmazók számára.

Erre az önálló bűncselekmény „életpályájának” alakulását vizsgálva még kitérek.

Maga a *bűnszervezet-fogalom* azonban szinte megalkotásakor előre vetítette alkalmazási nehézségeit.

Első ránézésre látható volt, hogy a meghatározás milyen erős szálakkal kötődik a bünszövetség fogalmához, hiszen ez az adott fogalom *genus proximuma*. A szabályozás a jogalkotói szándéktól eltérően nem fejezte ki kellően markáns módon azt a többletet, melynek folytán a bünszervezet éppen a bünszövetségnél jelent nagyobb veszélyt a társadalomra.

A fogalom nem kívánt meg a bünszövetség minimumánál – vagyis két személynél – több elkövetőt a bünszervezet megállapításához. Ám ha két személy szövetkezik, vajon van-e bármely praktikus értelme többletként még valamiféle „munkamegosztást” is megkövetelni tőlük?

Az is szembevetendő, hogy semmilyen módon nem kívánták korlátozni a szóba jöhető bűncselekmények körét (legfeljebb az jegyezhető meg, hogy a meghatározásból persze a szándékos elkövetésre történő szövetkezés kiténik), elvileg tehát bármely jellegű, típusú, fenyegetettségű bűncselekmény elkövetésére létrejöhett bünszervezet. Célszerűbb lett volna legalább a büntettek, azok közül is a súlyosabbakra szűkíteni a kört (amit a különös részi tényállásnál meg is tettek).

A következő elem a *folyamatosság*, mely természetesen közel nem azonos a büntetőjogunk fogalomrendszerében „folytatóság”-nak” nevezett kritériummal, valószínűleg elégségesnek tartja a viszonylag rövid időközönkénti elkövetést. Ám miként értelmezzük a kérdést, ha egy tartósan működni kívánó hierarchizált bűnbanda beéri félévente egy súlyos bűncselekmény elkövetésével?

Végül a jogalkotó a *rendszeres haszonszerzéssel* is korábbi fogalomhoz nyúlt vissza, ez pedig lényegében az *üzletszerűség*. Ám ha ezt tette, mégis csak beleesett a folyamatosság mellett a rendszeresség csapdájába is, arról nem is beszélve, hogy már ekkor hallhatóak voltak olyan aggódó hangok, hogy a rendszerinti haszonszerzés mellett vajon nem jelentenek-e legalább ekkora veszélyt, a nem kifejezetten kézzelfogható haszonra spekuláló terrrorszervezetek.

Összegezve: a *bűnszervezet* e szabályozás szerint nem volt más, mint speciális („kiemelt” vagy minősített) bünszövetség, vagyis lényegében *folytatólagos, üzletszerű bünszövetségnek* felelt meg.

Hamar be kellett látni, hogy a szervezett bűnözés elleni küzdelemben eredményesen nehezen támaszkodhattunk a hagyományos büntetőjogi fogalomrendszer „halmozásával” kialakított definícióra.

b) A korrekció nem sokat késett, bár sajnos egyáltalán nem az imént feltett kérdésekre adott választ, inkább sajnos további értelmezési és alkalmazási gondokat

szült. 1998-ban a korábbi a következő definícióval cselelték fel:

*Bűnszervezet: bűncselekmények rendszeres elkövetése révén, haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.*¹⁴

Lényegében ez a bűnszervezet sem volt más, mint üzletszerű bűnszövetség: érdemi eltérés a folyamatos és rendszeres elkövetés között aligha mutatható ki. Ugyanez elmondható a feladatmegosztás és a munkamegosztás vonatkozásában is. Új elem volt az alá- fölérendeltség és a személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállalás. Az előbbivel a szervezetséget, a hierarchiát emelték ki, melynek konzekvenciáit a különös részi tényállásban vonták le az egyes szerepek megnevezésével, megkülönböztetve az „irányító, létrehozó” és az „egyszerű” tagokat. Az utóbbi elem indokoltsága mellett nehéz lenne érvelni, mert ha egy olyan bűnszövetségről beszélünk, mely bűncselekmények rendszeres elkövetése révén törekszik haszonszerzésre, és feladatmegosztáson, valamint alá-fölérendeltségen alapul, az aligha képzelhető el személyi kapcsolatok és az egyes személyek szerepvállalása nélkül. A szervezetség (bár a fogalom nem beszél szervezetségről, de azt minden létező módon körülírja) eleve feltételezi a személyi kapcsolatokat, és a szervezet tevékenységében valamiféle szerep vállalását. Mindezt ezért teljesen felesleges volt kihangsúlyozni.

A jogalkotó továbbra is megelégedett minimálisan két személy megállapodásával, ez pedig már-már komolytalanná teszi pl. az ebben az esetben is megkövetelt „alá-fölérendeltségi rendszert”. A két tagból álló szervezetek (?) aligha jelentenek olyan fokozott veszélyt a társadalomra, mely a bűnszövetségen túlmutató új fogalom alkotását indokolná.

¹⁴ Az Indokolás szerint „A bűnszervezet fogalma alapvető jelentőségű az ilyen bűncselekmények bizonyíthatóságának szempontjából. A törvény fenntartva a jelenlegi konstrukciót, amely a bűnszervezetet a bűnszövetségre visszavezetve definiálja, további ismérveket határoz meg támpontként. A törvény alapján a bűnszervezetnek egyfelől külsőleg felismerhető tulajdonsága az, hogy bűncselekmények rendszeres elkövetése révén haszonszerzés végett jött létre. Másfelől a bűnszervezet belső tulajdonsága az, hogy feladatmegosztáson, alá-fölérendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállaláson alapul.

A bűnszervezet törvény szerinti fogalma hangsúlyt helyez arra a körülményre, amely a magatartás szervezeti keretben való kifejtése iránti igényt mutatja, és ebből adódóan minőségileg más, mint pusztán egyének együtt cselekvése. Másrészt a törvény szerinti fogalomban megjelenik a személyi kapcsolatok szerepe, illetve a bűnszervezetben való léttel szükségképpen együtt járó (akár absztrakt) személyi szerepvállalás jelentősége.

A törvény a módosítással azt kívánja elérni, hogy bűnszervezet ne pusztán önmagával definiálható fogalom legyen, hanem a bűnszervezetiség megállapíthatóságában a mechanizmus ismérvei egyértelmű támpontot adjanak.” (1998. évi LXXXVII. tv. 35. §)

c) A ma is hatályos szabályozást 2001-ben alkották meg.¹⁵ Eszerint a „bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése”.¹⁶

A módosítást – a korábbi előírások mindinkább kiütöző hibái mellett – jelentősen befolyásolta az ország jogharmonizációs kötelezettsége, elsősorban a 2000. december 14-én Palermóban aláírt, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében létrejött Egyezmény¹⁷, a határokon átnyúló szervezett bűnözés ellen. Az Egyezmény elfogadása Magyarország részéről megteremtette annak az alapját, hogy a Btk.-ban a bűnszervezetnek olyan fogalom-meghatározását adja, amely a nemzetközi elvárásoknak is megfelel.

A miniszteri indokolás meghatározása szerint három főnél kevesebb személy együttműködése nem eredményezheti bűnszervezet megállapítását, a hosszabb időre utalás pedig azt juttatja kifejezésre, hogy egy vagy két bűncselekmény alkalmi jellegű elkövetése esetén nem állapítható meg a bűnszervezetben elkövetés. A bűnszervezet létrejöhet úgy is, hogy a bűnszervezetben tevékenykedő személyek egymás cselekményéről tudnak, adott esetben közösen valósítják meg a bűncselekményeket, de létrejöhet úgy is, hogy a keretében bűncselekményeket irányító vagy vezető személy hangolja össze azoknak az elkövetőknek a magatartását, akik egymás tevékenységéről esetleg nem is tudnak. Az eddigi definíciókkal összevetve megállapítható, hogy a kevésbé szigorú, lazább feltételrendszer egyszerűbb bizonyítási helyzetet teremthet a bűnüldözés számára is.

Az új definíció eszerint lényegesen tágabb kört rajzol, amelybe a bűnöző célzatú tartós struktúrák számos formája behelyezhető. Ez a fogalom alkalmas lehet arra, hogy egyik oldalról kifejezze az alkalmi, kisebb súlyú bűnszövetséghez viszonyított többletkriminalitást, másik oldalról demonstrálja a szervezetség súlyosabb formájában rejlő veszélyességet.¹⁸ Elmondható tehát, hogy a szabályozás koncepcionális megváltoztatása valóban kézzelfoghatóvá tette a bűnszervezet bűnszövetségtől eltérő, s annak egyértelműbben súlyosabb voltát.

¹⁵ 2001. CXXI. tv. 19. § Hatályos 2002. április 1. napjától.

¹⁶ A korábbi Btk. 137. § 8. pontját módosította.

¹⁷ Kihirdetve a 2006. évi CI. törvénnyel.

¹⁸ Nem tekinthető tökéletesnek azonban ez a definíció sem. Egy bűnös szervezet sohasem olyan céllal létesül, hogy tagjai eldöntik: „öt évet elérő fenyegetettségű bűncselekményt” követnek majd el. A törvényes joghátrány mértékéről a tagoknak nem is kell feltétlenül tudniuk, ez nem az ő „célképzetük”, hanem a törvényhozó objektív mércéjének függvénye. A cél tehát a tagok részéről nyilván „csak” a közzelfogás szerint súlyos bűncselekmények elkövetése, s hogy mit tekint a jogalkotó súlyosnak, azt a különös részi büntetési tétel figyelembevételével döntötte el.

Érdeemes mindezt ábrával is szemléltetni:

bűnszövetség	bűnszervezet
Legalább két fő	Legalább három fő
szervezett	összehangolt
nem feltétlenül tartós (elegendő, de szükséges is legalább két bűncselekmény elkövetésében megállapodni)	tartós (meghatározatlan számú, de kettőnél biztosan több bűncselekményben „bűnözésben” állapotnak meg)
Megállapításának feltétele konkrét tett (Legalább egy kísérletet megvalósít)	Megállapításához elegendő a cél (Konkrét bűncselekmény nem is szükséges)
A bűncselekmény súlya közömbös , DE	Csak 5 évi fenyegetettséget elérő
← Csak ott lehet, ahol a Különös Részen minősítő körülmény	Bármely szándékos (5 évi fenyegetettséget elérő) tett esetén általános részi következmények

Ugyanakkor mindkét kategóriának a szervezett bűnözéshez kapcsolódó voltára, s arra tekintettel, hogy nem két egymást feltétlenül kizáró, hanem közös elemeket is tartalmazó, emellett kölcsönösen átjárható, alakítható bűnözési formákról van szó, szükséges volt a bűnszövetség definíciójában nem csupán a minimálisan szükséges elemeket rögzíteni, hanem azt is, hogy „felső határa” a már bűnszervezetnek tekinthető csoportosulás kimutathatóságáig terjed.¹⁹

Noha értelmezési gondok olykor adódnak, a definíció – figyelemmel a Kúria bűnszervezeti elkövetéssel kapcsolatos jogegységi döntésére is²⁰ – összességében eddig működőképesnek bizonyult.

Bűnszervezet keretében történő elkövetéshez bármely szándékos bűncselekmény esetén súlyos általános részi konzekvenciák társulnak.²¹

¹⁹ A hatályos (a korábbival egyező) definíció szerint bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezetten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, *de nem jön létre bűnszervezet* [Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pont. (kiemelés a szerző: T. M.)]

²⁰ 4/2005. BJE bűncselekmény bűnszervezetben való elkövetésének megállapíthatóságáról.

²¹ Nem érdektelen csokorba gyűjteni a bűnszervezeti elkövetés következményeit:

– azzal szemben, aki a szándékos bűncselekményt bűnszervezetben követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a huszonöt évet nem haladhatja meg. Halmazati büntetés esetén a 81. § (3) bekezdése szerinti büntetési tételt, tárgyalásról lemondás esetén a 83. § (1)–(2) bekezdése szerinti büntetési tételt kell alapul venni, [91. § (1) bek.];

– azzal szemben, aki a bűncselekményt bűnszervezetben követte el, mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van. [91. § (2) bek.];

– a két évi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani [37. § (2) bek. bb) pont];

– a feltételes szabadságra bocsátás kizárt [38. § (4) bek. c) pont];

– a végleges hatályú foglalkozástól eltiltás alól a bíróság az eltiltottat nem mentesítheti, ha az eltiltás méltatlanság okán, véglegesen történt [Btk. 53. § (4) bek.];

– bűncselekmény eszközének és tárgyának elkobzása méltanyosságból nem mellőzhető [73. § b) pont];

A „bűnszervezetben részvétel” bűncselekményének alakulása

a) Az első változat

Az önálló bűncselekmény 1997-ben megalkotott eredeti tényállása különbséget tett egy általános (bármely bűncselekményre irányuló), és egy speciális (bizonyos bűncselekményeket érintő) bűnszervezet között. Utóbbi esetben az irányító felelősségre vonása szempontjából feltétel volt, hogy a tagok személy elleni erőszakos bűncselekményt is elkövettek. A jogalkotónak a két csoport létrehozásával az volt az elsődleges célja, hogy az „egyszerű tagok”, illetve a „támogatók” felelősségét csak az első esetben lehessen megállapítani. Ennek a különbségtételnek az indokoltsága azonban hamar kérdésessé vált. A számtalan lehetséges ellentmondás közül elég legyen egyetlenre rámutatni: a lopások céljából létrejött szervezet tagja – ha társa mondjuk egy alig jelentős tárgyi súlyú személyi szabadság megsértését is elkövette – akár három éves börtönre számíthatott, az embercsempészés céljából létrejött szervezet tagja azonban – ha tudtával társai pl. fegyvercsempészt is elkövettek – büntetlen maradt. Egyáltalán nem biztos tehát, hogy a különböző bűnszervezetek tagjai közötti megítélésbeli különbséget egyetlen egységes szerkezetű bekezdésre utalva ne lehetett volna a jogalkalmazóra bízni.

A szabályozás jogalkalmazási, sőt dogmatikai problémákat vetett fel azon tagok felelősségre vonása esetében, akik nem követtek el bűncselekményt. Mint erre már korábban utaltam, a (4) bekezdésben írt rendelkezés önmagában a „tagságot” rendelte büntetni (legalábbis a szövegezésből ez derül ki). Itt arra az igen problematikus kérdésre kellett választ keresni, milyen tartalmi ismérveket kell megkövetelnünk annak megállapításá-

– a bűnszervezet ideje alatt szerzett vagyont az ellenkező bizonyításáig elkobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni [74. § (4) bek. a) pont];

– a büntetés végrehajtásának felfüggesztése kizárt [86. § (1) bek. b) pont];

– a tevékeny megbánás (közvetítői eljárás) kizárt [29. § (3) bek. b) pont].

hoz, hogy valakit pusztán azon az alapon felelősségre lehessen vonni: csatlakozott egy a tényállás (1) bekezdésében meghatározott bűncselekmények valamelyikét megvalósító személyt tagjai közt tudható szervezethez.

A szervezeti tagság ugyanis feltételezi a bünszervezethez való tudatos csatlakozást, s a szervezet életében való valamiféle konkrét, körvonalazható részvételt. Ez akár a szervezeti célok kinyilvánított elfogadásában, akár erre egyértelműen utaló magatartásban, pl. a szervezet támogatásában megnyilvánulhat.²² A megfogalmazásból az is kitűnik, hogy nem csupán a tag, de a létrehozó, s az irányító sem vonható mindaddig felelősségre, amíg valamely tag legalább meg nem kíséri valamelyik itt felsorolt bűncselekmény elkövetését.

Ez felvetette azt a további problémát, hogy miként alakuljon a felelősség, ha a tag szándékával a (másik tag vagy szervező által) megvalósított bűncselekmény nem találkozott, azt kifejezetten ellenezte, vagy annak lehetősége a tudatában fel sem merült.

Úgy tűnik, mindezt a jogalkotó annakidején közömbösnek tekintette – hiszen a szervezeti tag által megvalósított bűncselekmény objektív, tárgyi kritérium volt, vagyis az elkövetés *ténye* szükséges volt ugyan a társak felelősségének megállapításához, de a tett elkövetésében nem részes tagok – természetesen, ha tudnak a bűncselekményről – e tényhez fűződő pszichikai *viszonya* érdektelen volt.

A kritikák hatására azonban mind erőteljesebben merült fel a módosítás igénye.

b) A bűncselekmény későbbi megfogalmazása

A 2002. április 1. napjától hatályos Novella a korábban említett értelmezési gondokat részben kiküszöbölte, részben azonban megkerülte, amikor a tényállást koncepcionális alapon alakította át. Az új fogásnak megfelelően voltaképpen nem kifejezetten a *létrehozás*, hanem a bünszervezet keretében történő *elkövetés* támogatása, elősegítése került a büntetést érdemlőség középpontjába. A nehezen körvonalazható „tagság” helyett – amely a tradicionális kontinentális gondolkodásmód keretében „elkövetési magatartásként” egyébként sem volt értelmezhető – a jogalkotó lényegében a bűncselekmény előkészítésének, feltételei megteremtésének a különféle formáira alapítja a felelősséget.

²² Ezt az AIDP 1999-es budapesti Kongresszusa is szükségesnek tartotta kiemelni: „A bűnöző szervezetben való tagság, mint a büntetőjogi felelősség alapja, funkcionális elemekkel határozandó meg. Jelezheti ezt egyebek mellett a szervezet létrehozása, irányítása, pénzelése, vagy ragaszkodás hozzá. A tagsághoz nem szükséges az egyes bűncselekmények elkövetésében való tényleges részvétel, az azonban szükséges, hogy az illető része legyen a szervezet állandó személyi állományának. A szervezetben való tagságot valamely kézzelfogható ténynek is igazolnia kell (pl. levelezés vagy áruhá vásárlása).” (lásd: *Hollán Miklós: A 16. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszus* – Budapest, 1999. szeptember 5–11. – határozatai. Magyar Jog 2000/2. szám, 115–123. old.)

E szabályozás szerint *bűnszervezetben részvételt követ el*:

(1) *Aki büntettnak bünszervezetben történő elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, illetőleg a bünszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

(2) *Bűnszervezetben részvétel miatt nem büntethető, aki a cselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.*²³

Az elkövetési magatartásokból világos, hogy a jogalkotó jellemzően előkészületi cselekmények befejezett tettek történé értékelésével „sui generis deliktumot” alkotott.

A tényállást értelmezve leszögezhető, hogy a célorientált bűnözői csoporthoz történő pusztán csatlakozás nem bűncselekmény, sőt – mint látni fogjuk – kifejezett konkrét magatartás hiányában még annak büntethetősége sem egyértelmű, akit a csoport létrehozójaként, irányítójaként tartanak számon. A büntetendőséghez *ezen túlmenő* magatartás kifejtése szükséges, ami már a szervezet konkrét bűnözői tevékenységét készíti elő. Kivétel ez alól a klasszikus, előkészületi magatartásokhoz képest többletet jelentő „egyéb módon történő támogatás”. Az elkövetési magatartások a szervezethez tartozó és a szervezeten kívüli személyek részéről egyaránt megvalósíthatók.

Az alkalmazhatóság érdekében tett kétségtelen további lépés ellenére értelmezési gondok itt is jócskán adódtak.

a) Van olyan vélemény, hogy a harmadik fordulatnak tekinthető „egyéb módon történő támogatás” csak a bünszervezeten kívül álló személy részéről valósítható meg (pl. anyagi eszközök juttatásával), s ez a magatartás (de csakis ez) már létrehozott, működő bünszervezetet feltételez.²⁴

A lehetséges alanyok szűkítését némiképp vitathatónak tartom, mert indokolatlanul privilegizált helyzetet teremt annak a csoport-tagnak, aki a tudatos csatlakozáson túlmenően, pl. akár rendszeres finanszírozással is támogatást nyújt a bűnös tevékenység előkészítéséhez. Egyébként sem világos, miért kellene a lehetséges alanyok körét tekintve különbséget tennünk pl. a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges eszközök beszerzésében, rendelkezésre bocsátásában testet öltő magatartás és az anyagi eszközök rendelkezésre bocsátása, esetleg a tekintélyen, befolyáson alapuló pszichikai támogatás között.

b) Szintén vitatható, hogy az előkészületi magatartások első fordulatában leírt magatartások tekinthetők-e

²³ A korábbi Btk. 263/C. §-a, ami – mint látni fogjuk – csaknem azonos a hatályos tényállással

²⁴ Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.) *Magyar Büntetőjog. Különös rész.* Complex, Budapest, 2006. 158. old. A kérdéses részt Sántha Ferenc írta.

egy még nem létező bünszervezet létrehozásához történő hozzájárulásnak is.²⁵

Ez az álláspont feltehetően azon a nem teljesen meggyőző gondolatmeneten alapul, hogy az előkészületi magatartások „bünszervezet keretében történő elkövetéséhez” kötődnek, ebből adódóan pedig az elkövető célzata kettős lehet: vonatkozhat arra is, hogy a bűncselekményt (még nem létező, de megalakítandó) bünszervezetben kövessék el. Eszerint tehát az első fordulat esetében a bünszervezet *megalapítását* célzó tetteket is a büntetést érdemlő magatartások körébe kell vonnunk, hiszen a speciális keretek között megvalósítandó bűncselekmény előkészítése szükségképpen feltételezi a szervezet bűnorientált voltát átfogó tudatot is. Látnunk kell azonban, hogy a tényállás szövege az „*elkövetés*” elősegítését teszi célzattá, nem a szervezését. Valamely konkrét bűncselekmény (vagyis az egyes számú alakzatnak megfelelő egyetlen tett) elkövetését célzó felhívás, ajánlkozás, a megfelelő körülmények biztosítása stb. pedig önmagában nem igazolja a bünszervezetiséghez megkívánt „hosszabb időre szervezettség”, sőt még az „összehangoltság” igényét sem. Fontos ellenérv lehet az is, hogy a hagyományos előkészületi magatartások mellett a tényállás második fordulata „...a bünszervezet tevékenységét *egyéb módon*” támogató magatartásokat rendeli büntetni. Eszerint viszont a felhívás, ajánlkozás stb. szintén (már megalakult) bünszervezet támogatásának formája kell legyen, különben nem értelmezhetőek az „*egyéb módon*” szavak. Számos meggyőző érv szól tehát amellett, hogy a tényállásban szereplő magatartások sok mindent büntetnek ugyan, de a bünszervezet létrehozását, vagy annak kísérletét nem. Az értelmezési gondoktól terhes tényállás jelenlegi formájában nem feltétlenül hatékony fegyver a szervezett bűnözés

legveszélyesebb formáinak kereteit megteremtő organizátorokkal szemben.

Ha a jogalkotó a bűnös tevékenység szervezeti kereteit megteremtő, s a bűnözést gyakran a háttérből koordináló „keresztapákkal” szemben is hatékonyan szeretne fellépni (ami jogpolitikai szempontból feltétlenül kívánatos), helyesebb lenne a törvényszöveg átalakítása. Ennek körében egyrészt a bünszervezet létrehozását kifejezetten is büntetéssel kellene fenyegetni, másrészt (a Btk.-ban másutt is szorgalmazott szerkezeti szempontok preferálásával) világossá kellene tenni, mely magatartások kapcsolódnak még meg nem alakult, és a már létrejött szervezethez.

Eszerint a tényállás megfogalmazása pontosabb lenne pl. így:

„*Aki*

a) *bünszervezetet hoz létre*²⁶,

b) *bünszervezet létrehozását vagy tevékenységét bármely módon támogatja,*

c) *bűncselekmény bünszervezet keretében történő elkövetésére*

felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja...”

Ez a megtoldás nem csak az alapítókat és a konkrét szervezett bűncselekmények előkészítőit fenyegetné büntetéssel, hanem a szervezet élén álló, annak tevékenységét irányító, összehangoló (de a konkrét bűncselekményektől esetleg magát tudatosan távol tartó) későbbi vezetőket, szervezőket is. Utóbbiak a hatályos szabályozás szerint esetleg ma még megúsztatnák a felelősségre vonást.

Erre az ellentmondásra *Losonczy István* már a múlt század hatvanas éveiben felhívta a figyelmet, amikor ezt írta:

„A bünszervezetet rendszerint egy vagy több szervező hozza létre és létrejötté után a szervező, esetleg egy vagy több vezető tartja össze, akik kitervezik a bűncselekmények elkövetését, illetőleg irányítják, vezetik azok végrehajtását. E szervezők, vezetők az esetek jelentékeny részében közvetlenül és személyesen nem működnek közre az általuk kitervelt vagy egyébként a szervezet által elkövetett büntettek végrehajtásában. Ennek ellenére mind szervező és vezető tevékenységük, mind személyük társadalomra veszélyessége lényegesen nagyobb a bünszervezetnek a büntettek elkövetésében közvetlen tettesi tevékenységgel részt vevő tagjaiénál. Ezért – megfelelő rendelkezés hiányában – előfordulhat, hogy a szervezők vagy vezetők, magatartásuk különös tényállásszerűségének hiányában nem vonhatók tettes-

²⁵ Uo. 157. old. Erre a következtetésre jut a HVG-ORAC Kiadó tankönyvében *Belovics Ervin* is: „a nyelvtani értelmezésből az következik, hogy megvalósítja az előkészületi jellegű alakzatot, aki ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetése céljából, szervezett, összehangoltan működő csoport megalakítására felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik. Ez tehát azt jelenti, hogy nem jött még létre bünszervezet, de az előkészület fogalmkörébe sorolható – sui generis – magatartást tanúsító személy tevékenysége erre irányul.” Mindez nincs teljesen összhangban a magyarázat korábbi megállapításával sem, mely szerint „a bünszervezetben részvétel tényállásának megalkotását az tette szükségessé, hogy a bünszervezet létrehozásával kapcsolatos cselekmény is büntetőjogi felelősséget alaponoz meg” (*Belovics Ervin – Sinku Pál – Molnár Gábor: Magyar büntetőjog. Különös Rész.* HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2012, 481. old.) A „létrehozásra irányuló tevékenység” ugyanis még nem „létrehozás”, legfeljebb annak kísérlete. *Balogh Ágnes* szintén logikai úton jut el ahhoz az értelmezéshez, hogy „a jogalkotó az (1) bekezdés első fordulatával büntetni kívánja azokat az előkészületi jellegű magatartásokat is, amelyek olyan bünelkövetés végrehajtására irányulnak, amelyekhez szükséges szervezeti kereteket is biztosítani akarják” s ekkor „az elkövető tevékenysége a bünszervezet létrehozására irányul”. (*Büntetőjog II. Különös rész.* Jogi Szakvizsga segédkönyvek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2014, 365. old.)

²⁶ A „szervezet létrehozása” kapcsán indokoltan mutat rá a jogirodalom, hogy a szerveződéskapcsán tett ajánlattétel, csak a létrehozás előkészülete, a közös cél tudatosításával és elfogadásával történő beszervezések már kísérletnek minősülnek, s ha a beszervezettek mennyiségi és minőségi szintje alkalmassá válik a szervezet céljainak megvalósítására, a szervezet létrehozása befejezett.

ként felelősségre olyan büntettért, amelynek tervét ők készítették el, vagy amelyet – a háttérből – ők irányítottak...²⁷

Losonczy egyetértett azzal, hogy a szervezett bűnözés keretében elkövetett bűncselekményekért való felelősség nem valamiféle objektív felelősség, „ezek elkövetése ugyanis tárgyi és alanyi okozati kapcsolatban áll a bűnbanda szervezőjének a tevékenységével, minthogy elkövetésük reális lehetőségét a szervező tevékenysége teremtette meg, akinek általános bűnös szándéka azok elkövetésének a lehetőségét is átfogta.”²⁸

A megoldást ő a tettesi felelősség kiterjesztésében látta: „figyelemmel arra a nehézségre, amely a szervezők és a vezetők tettesi, illetőleg részvevői minőségének megállapítása tekintetében előállhat, meg kellene azt is fontolni, nem volna-e helyes készülő Büntető Törvénykönyvünk Általános Részébe olyan értelmű rendelkezést felvenni, amelynek alapján a bűncselekmények szervezőit és vezetőit a vezetésük alatt álló bünszervezet által elkövetett büntettek tetteseiként lehet – esetleg közelebbről meghatározott további feltételektől függően – büntetőjogi felelősségre vonni.”²⁹

Manapság – a vezetői felelősség indokolt kiterjesztésének korában – ezek a felvetések sem veszítettek aktualitásukból.

c) Értelmezési gondhoz vezetett végül annak az előzőekkel szoros összefüggésben lévő kérdésnek az eldöntése is, hogy az elkövetési magatartások pontosan milyen súlyú bűncselekményekre vonatkozhatnak.

A kérdésnek konkrét gyakorlata nem volt, többségi elméleti álláspont szerint „a büntett fogalma alatt – figyelemmel a bünszervezet törvényi definíciójára – öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt kell érteni.”³⁰ Ugyanígy foglalt állást a már idézett miskolci tankönyv³¹, és a korábbi – a kérdéses részben *Erdősy Emil* véleményét rögzítő – pécsi tankönyv is.³²

Szintén kategorikusan fogalmaz az új Btk. első, többkötetes Kommentárja: „fogalmilag kizárt az öt évnél enyhébb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény bünszervezetben elkövetése” s csak az ilyen fenyegetettségű deliktumok „lehetnek alapbűncselekmények.”³³

Nagy Ferenc észlelve az ellentmondást, már korábban rámutatott, hogy „a bünszervezet törvényi fogalma, továbbá a bünszervezetben részvétel sui generis tényállásával nincs megfelelő összhangban. A Btk. 263/C. §-a „büntettnek bünszervezetben történő elkövetésére” vo-

natkozik és a két évi szabadságvesztéssel súlyosabb büntetési tételű büntetési kör [Btk. 11. § (2) bek.] szembevetően tágabb, mint a bünszervezet törvényi fogalom meghatározásában megkívánt öt évi vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekmények köre.”³⁴

Az, hogy mindez tényleg szembevető, kétségtelen, a kérdés inkább az, hogy az eltérés tudatos jogalkotói döntés, vagy pontatlanság eredménye volt-e. A „bünszervezetiségnek” vitán felül kritériuma, súlyos, a büntetési tétel mértékével körülírt bűncselekmények elkövetésének *célzata*. De azt aligha állíthatjuk, hogy „fogalmilag kizárható” a bünszervezet enyhébb kriminálitási formák tekintetében is megnyilvánuló aktivitása. Attól nem szűnik meg a bünszervezet e minősége, sőt fokozott veszélyessége sem, ha (csatlakozó) tagjai alkalmasint enyhébben fenyegetett tetteket is megvalósítanak. S a bünszervezet keretei között zajló bűnözés *elősegítése, támogatása, szervezése* – a nem túl szerencsés elnevezésű „bünszervezetben *részvétel*” bűncselekményének égisze alatt – olyan esetekben is büntetést érdemelhet, amikor a tényleges elkövetéshez a kiemelten súlyos büntetőjogi következmények még nem társíthatók.³⁵

Nem volt elvethető tehát annak az álláspontnak a helyessége sem, mely szerint a sui generis előkészületi magatartás elkövetése *bármely (súlyú) büntett* esetében tényállásszerű lehet, ha az elkövető tudatában volt annak, hogy tevékenysége bünszervezethez kötődik, tisztában van annak valamennyi kritériumával.

Ebben a kérdésben (sajnos azonban csak ebben) a szabályozás módosítása sem maradt el.

c) A hatályos bűncselekmény

A jogalkotói szándékot az új Btk. némiképp sajátos módon tette egyértelművé. A bűncselekmény szövegezésén általában csak kisebb, nyelvtani pontosításokat végeztek, (az „*illetőleg*” kötőszót „*illetve*” szóra cserél-

³⁴ *Nagy Ferenc: Tanulmányok a Btk. Általános részének kodifikációjához.* HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2005, 170. old.

³⁵ A jogalkotó fogalmazhatott volna így is: „aki a [korábbi] Btk. 137. § 8. pontjában, a bünszervezet céljaként meghatározott büntett bünszervezetben történő elkövetésére felhív stb...” Ám nem ezt tette, beírta a „büntett” előírásával. Ebből viszont olyan következtetést kell levonnunk, hogy az esetleg bűncselekményt még meg sem valósító bünszervezet bűnözői tevékenységének konkrét elősegítését szélesebb körben kívánták büntetni, mint amely kört a bünszervezet céljaként vázoltak.

Ezt a magyarázatot – noha az Indokolás nem tartalmazza – azért is valószínűsíthetjük, mert a bünszervezetben történő elkövetés következményei kapcsán a törvény már távolról sem volt pontatlan: a súlyosabb következményeket a [korábbi] Btk. 98. §-ában *nem „büntett”, hanem „öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény bünszervezet keretében történő megvalósításához”* kötötte.

Eszerint a „büntett” megszorító (a Btk. bűncselekmény-fogalmában szereplőnél súlyosabb) értelmezésére a törvényszöveg nyelvtani, logikai, de rendszerező értelmezése alapján sem juthattunk.

²⁷ *Losonczy István: A tettesség.* KJK Bp., 1961. 190–191. old.

²⁸ Uo. 191. old.

²⁹ Uo. 192. old.

³⁰ *Belovics–Sinku–Molnár: i. m.,* 481. old.

³¹ *Horváth–Lévay: i. m.* 157. old.

³² *Erdősy–Földváry–Tóth: Magyar Büntetőjog. Különös rész.* Osiris, 2005, 336. old.

³³ *Polt Péter (szerk.): Új Btk. Kommentár.* Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó, Budapest, 2013. 6. kötet, 30. old. (A kérdéses részt *Gál István László* írta)

ték, s a kiszabható büntetés alsó határát a generális minimumról egy évre emelték), érdemi változás azonban, hogy a „büntett” fogalmát az indokolásból kitűnően tudatosan *bűncselekményre* változtatták, ezzel az elkövetési magatartások hatókörét most már a vétségekre is kiterjesztve (321. §).³⁶

A „bünszervezetben történő elkövetésre vonatkozó rendelkezések” címet viselő új 91. § e szigorításra mintegy „ráerősített”. A korábbi Btk.-ban még szereplő, a fogalomban máig érvényes 5 éves tételminimumot itt már hiába keressük, s a súlyosabb bünszervezeti követ-

kezmények alkalmazhatóságát megszorítás nélkül (tehát minden) „szándékos bűncselekmény” bünszervezetben történő elkövetése esetén előírták.

Kérdés azonban, hogy ezzel nem emeltük-e indokolatlanul magasra a mércét. A szigor általános eszkalálódása a valóban indokolt szigor devalválódásához is vezethet.

Az sem megnyugtató, hogy az új törvénnyel az előző pontban említett értelmezési gondok továbbra sem oldódtak meg.

***

Látható, hogy a kielégítő szabályozás megtalálása nem könnyű, az idáig vezető út valóban kanyargós volt, számos feltételes megállóval. Noha bünszervezet keretében történő elkövetés évente, csak néhány tucatnyi esetben válik ismertté, a kérdéskör súlya, jelentősége és vélhetően sajnos perspektívái is azt indokolják, hogy tovább keressük az optimálisához közelítő büntetőjogi válaszok lehetőségét.

³⁶ Az indokolástól azonban nem leszünk sokkal okosabbak, mert csupán rögzíti, amit a törvényszövegből amúgy is látunk: „a bünszervezet tényállása szigorúbb a hatályos Btk. 263/C. § (1) bekezdésében foglaltakhoz képest, arra való tekintettel, hogy a hatályos Btk. szövege csak a büntettekre terjed ki, ezzel szemben az új rendelkezés magában foglalja a büntettek mellett a vétségeket is. Értelemszerűen azonban csak azokat, amelyek esetében fogalmilag nem kizárt a bünszervezetben történő elkövetés (pl. a gondatlan bűncselekmények nem tartoznak ide).”

KORRUPCIÓS BŰNCSELEKMÉNYEK AZ ÚJ BÜNTETŐKÓDEXBEN

SZERZŐ: **Hollán Miklós**

A korrupció legveszélyesebb (vagy legalábbis hivatalosan annak nyilvánított) szegmense a korrupciós bűnözés, azaz a korrupciós bűncselekmények összessége. A könyv célja a kapcsolódó hazai büntetőtörvények, egyéb jogszabályok, joggyakorlat és jogirodalom részletes feldolgozása. Elemzésének fókuszában azon újdonságok állnak, amelyek az új büntetőkodekx (2012. évi C. törvény) rendelkezéseit a korábbi tényállásokhoz képest jellemzik. Megvizsgálja azt is, hogy a korábbi felsőbb bírósági iránymutatások, eseti döntések és jogirodalmi álláspontok mennyiben tarthatók fenn az új kodekx alkalmazása esetén. Abban a kérdésben is segítséget nyújt a jogalkalmazóknak, hogy a 2013. július 1. napját megelőzően elkövetett cselekmények esetén a régi vagy az új szabályozás tekinthető-e enyhébbnek. A mű nemcsak a hatályos joganyagot rendszerezi, hanem olyan problémákra is megoldást keres, amelyek felmerülése ma még csupán várható. A könyv elsősorban azoknak a bírácoknak, ügyészeknek, ügyvédeknek és rendőröknek kíván nélkülözhetetlen segítőtárs lenni, akik napi munkájuk során szembesülnek a korrupciós bűncselekményekre vonatkozó rendelkezések alkalmazásának komplex feladatával.

Ára: 4500 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-10%

WEBES MEGRENDELÉS
-5%

HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1037 Budapest, Montevideo utca 14.

Fax: (36-1) 349-7600 • Telefon: (36-1) 340-2304 • info@hvgorac.hu

www.hvgorac.hu • www.ujbtk.hu